

УДК 343.352:351.86:355.02

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Долгий Олександр Олександрович

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник*

*Наукового центру проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національний університет оборони України*

Dolhyi Oleksandr

*Doctor of Law, Senior Researcher, Leading Researcher
Scientific Center for Problems of Integrity Education
and Prevention of Corruption in the Security and Defense Sector
National Defense University of Ukraine
ORCID: 0000-0003-4433-454X*

Долгий Олександр Андрійович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права*

*Навчально-наукового інституту права
Державний податковий університет*

Dolhyi Oleksandr

*Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Financial and Tax Law
Educational and Scientific Institute of Law
State Tax University
ORCID: 0000-0002-1519-3066*

Гаркун Андрій Володимирович

*головний спеціаліст відділу психологічної підтримки персоналу
Командування Медичних сил Збройних Сил України*

Harkun Andrii

*Chief Specialist of the Department of Psychological Support of Personnel
Command of the Medical Forces of the Armed Forces of Ukraine*

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-8-11262

**АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА
ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ
ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

**ANTI-CORRUPTION REVIEW AS
A MECHANISM FOR IMPROVING THE EFFICIENCY
OF REGULATORY LEGAL ACTS IN THE FIELD OF
DEFENSE OF UKRAINE**

Анотація. Вступ. Корупція – це одна з найбільш актуальних соціальних проблем сучасності, розв’язання якої для багатьох країн є надважливою справою. В умовах російсько-української війни особливо гостро постає питання попередження та протидії корупції, зокрема і в оборонній сфері. Антикорупційна експертиза виступає важливим механізмом виявлення корупційних ризиків у проектах нормативно-правових актів у сфері оборони, що забезпечує комплексний і системний підхід до аналізу та прогнозування ефективності їхньої подальшої реалізації.

Метою статті є всебічний та комплексний аналіз процедури проведення антикорупційної експертизи, що виступає важливим правовим інструментом підвищення ефективності нормативно-правових актів у сфері оборони України.

Матеріали і методи. Під час опрацювання матеріалів дослідження авторами застосовано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, які дозволили всебічно розглянути нормативно-правову базу, відповідно до якої визначено особливості проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, у тому числі й в оборонній сфері. Зокрема, було використано: історико-правовий метод, аналіз та синтез, формально-юридичний метод, а також метод індукції та дедукції.

Результати. Авторами здійснено детальний аналіз нормативно-правової бази, відповідно до якої регламентовано порядок проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Так, проаналізовано документ, у якому вперше було зазначено про інститут антикорупційної експертизи в Україні. Детально проаналізовано положення чинного Закону України «Про запобігання корупції», прийнятого у 2015 році. Окреслено, що проведення антикорупційної експертизи здійснюється Міністерством юстиції України та описано порядок проведення такої експертизи. Значна роль відводиться з'ясуванню особливостей діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, що відповідає за проведення антикорупційної політики. Авторами звертається увага на нормативно-правову базу, яка визначає порядок діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Також зазначається, що Національне агентство з питань запобігання корупції сприяє впровадженню міжнародних стандартів НАТО в секторі безпеки і оборони України. Авторами проведено дослідження низки висновків антикорупційної експертизи проектів постанов Кабінету Міністрів України, що стосуються оборонної сфери. Встановлено, що антикорупційна експертиза – це багаторівневий процес, який є вкрай важливим в умовах російсько-української війни.

Перспективи. Подальші дослідження в окресленій темі варто зосередити на вдосконаленні нормативно-правової бази щодо проведення антикорупційної експертизи безпосередньо в оборонній сфері, оскільки в сучасних умовах значно зростають ризики корупційних зловживань через великі обсяги фінансування та швидкі процедури прийняття рішень. На думку авторів, важливими є адаптація законодавства до міжнародних стандартів та врахування кращих практик, що дозволять забезпечити гармонізацію національного антикорупційного механізму. Також, необхідним є постійне вдосконалення кваліфікації осіб, які здійснюють проведення антикорупційної експертизи, оскільки постійне навчання дозволяє враховувати новітні методи виявлення і запобігання корупції. Окреслене є основою задля забезпечення високої якості та об'єктивності проведених оцінок.

Ключові слова: корупція, антикорупційна експертиза, корупціогенні фактори, сфера оборони, сектор безпеки і оборони, нормативно-правові акти у сфері оборони, законодавство у сфері оборони, правотворча діяльність, правовий моніторинг, ефективність законодавства, російсько-українська війна.

Summary. Introduction. Corruption remains one of the most pressing social issues of our time, and addressing it is a critically important task for many countries. Amid the Russian-Ukrainian war, the issue of corruption, particularly within the defense sector, has become especially acute. Anti-corruption expertise serves as a vital mechanism for identifying corruption risks in draft regulatory acts, ensuring a comprehensive and systematic approach to their analysis in the defense sphere.

The aim of the article is to conduct a thorough and comprehensive analysis of anti-corruption expertise as an essential tool for enhancing the effectiveness of regulatory acts in the field of defense.

Materials and Methods. In writing the article, the authors applied a range of general scientific and special legal methods, which made it possible to examine in depth the regulatory framework governing the conduct of anti-corruption expertise in the defense sector. Specifically, the authors employed the historical-legal method, analysis and synthesis, the formal-legal method, as well as methods of induction and deduction.

Results. The authors conducted a detailed analysis of the regulatory framework that governs the procedure for conducting anti-corruption expertise of draft regulatory acts. In particular, the study reviewed the document that first introduced the concept of anti-corruption expertise in Ukraine. The current Law of Ukraine «On Prevention of Corruption,» adopted in 2015, was examined in detail. It was outlined that the Ministry of Justice of Ukraine is responsible for conducting anti-corruption expertise, and the relevant order that establishes the procedure for such evaluations was described. Significant attention was paid to the role of the National Agency on Corruption Prevention, which is responsible for implementing anti-corruption policy. The authors also highlighted the regulatory framework governing the activities of the National Agency on Corruption Prevention, noting its contribution to the integration of NATO international standards in the security and defense sector. Furthermore, the study analyzed a number of anti-corruption assessments of draft resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine related to the defense sector. It was established that anti-corruption expertise is a multi-level process of critical importance in the context of the Russian-Ukrainian war.

Prospects. Further research in this area should focus on improving the regulatory framework for conducting anti-corruption expertise specifically within the defense sector, given the heightened risks of corrupt practices due to large-scale funding and accelerated decision-making processes. In the authors's view, adapting national legislation to international standards and incorporating best practices is essential for harmonizing the national anti-corruption mechanism. Additionally, the continuous professional development of individuals responsible for conducting anti-corruption expertise is crucial, as ongoing training enables the application of the latest methods for detecting and preventing corruption. These measures form the foundation for ensuring the high quality and objectivity of the evaluations conducted.

Key words: corruption, anti-corruption expertise, corruption-generating factors, defence sector, security and defence sector, regulatory and legal acts in the field of defence, legislation in the field of defence, law-making activity, legal monitoring, effectiveness of legislation, Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. У сучасних умовах Російсько-української війни проблема корупції постає більш гостро, особливо в таких вкрай важливих сферах, як національна безпека і оборона. Ефективно протидіяти корупції можна лише шляхом запровадження системних антикорупційних заходів, які мають реалізовуватись на всіх рівнях державного управління. Комплекс заходів повинен бути спрямований не тільки на виявлення та притягнення до відповідальності винних за вчинення корупційних правопорушень, але і запровадження превентивних механізмів, відповідно до яких усуваються умови, що сприяють виникненню корупційних ризиків. Особливо небезпечними є ризики в оборонній сфері, оскільки вони становлять загрозу не тільки щодо державного управління, але і самого існування держави. Тому, з метою запобігання негативних наслідків, вкрай важливим є проведення всебічного та системного антикорупційного аналізу проєктів нормативно-правових актів в оборонній сфері. Ключовим інструментом для виявлення корупційних ризиків на етапі формування законодавства є здійснення антикорупційної експертизи. В умовах дії правового режиму воєнного стану протидія корупції є не тільки питанням доброчесності та прозорості, але і чинником, що безпосередньо впливає на забезпечення обороноздатності держави в цілому. Враховуючи вищевикладене, **актуальність** дослідження обумовлена необхідністю системного аналізу нормативно-правової бази щодо протидії корупції в оборонній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, як важливого інструменту протидії корупції, присвячена низка праць сучасних науковців. Так, у своїх роботах, дане питання досліджували: І. Луговий, О. Маалулі, А. Олійник, Ю. Оніщик, Н. Сметаніна, Ю. Ярошенко та інші. Разом із тим, недостатньо дослідженим залишається питання щодо проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів у сфері оборони України.

Мета статті полягає у всебічному та комплексному дослідженні антикорупційної експертизи, що виступає важливим інструментом підвищення ефективності нормативно-правових актів у сфері оборони.

Виклад основного матеріалу. Корупція є однією з найбільш актуальних соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надважливою справою. Для України вона стала чинником, що реально загрожує національній безпеці і конституційному ладу [1, с. 3]. Ключовим завданням у напрямку запобігання корупції є попередження її виникнення та поширення. Важливим та дієвим превентивним заходом запобігання корупції є антикорупційна експертиза проєктів нормативно-правових актів.

Закон України «Про правотворчу діяльність», який визначає правові та організаційні засади правотвор-

чої діяльності, принципи і порядок її здійснення, учасників правотворчої діяльності, передбачає проведення суб'єктом забезпечення правотворчої діяльності обов'язкової антикорупційної експертизи щодо всіх проєктів нормативно-правових актів у порядку, встановленому законодавством України [2]. Антикорупційна експертиза визнається елементом правового моніторингу, який в цілому дозволяє визначити пріоритетні напрями удосконалення вітчизняної правової системи, відстежити позитивні та негативні наслідки застосування норм законодавства у правовій практиці, встановити стійкі зв'язки між законопроектною, законодавчою діяльністю й остаточним результатом. Будь-яка експертна оцінка проєкту нормативного акта передбачає попередній моніторинговий аналіз та оцінку його зв'язків та залежностей з іншими вже задіяними правовими механізмами з урахуванням економічного, соціального, політичного, управлінського та інших аспектів [3, с. 97, 130]

Аналізуючи історичну ретроспективу варто зазначити, що вперше про інститут антикорупційної експертизи було вказано у Постанові Кабінету Міністрів України від 4 червня 2008 року № 532 «Деякі питання реалізації державної антикорупційної політики» [4], у якій зокрема визначалось Міністерству юстиції разом з Урядовим уповноваженим з питань антикорупційної політики подати до 15 липня 2009 року на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт методики проведення антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів. Інститут антикорупційної експертизи було запроваджено на законодавчому рівні відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11 червня 2009 року № 1506-VI [5].

У чинному Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [6] у статті 1 визначено, що «антикорупційна експертиза — діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проєктах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією». У частині 2 статті 55 окресленого Закону зазначено, що «Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, яка здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією». З метою забезпечення виконання статті 55 Закону України «Про запобігання корупції» наказом Міністерства юстиції України від 18 березня 2015 року № 383/5 було затверджено Порядок проведення антикорупційної експертизи [7].

Відповідно до пункту 10 частини першої статті 7, пункту 5 частини першої статті 12, частини п'ятої

статті 55 Закону України «Про запобігання корупції» наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 29 липня 2020 року № 325/20 було затверджено Порядок проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції [8] (далі — Порядок), яким визначено процедуру проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України. Варто зазначити, що у Порядку визначено, що метою антикорупційної експертизи є виявлення в проєктах нормативно-правових актів положень, що самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією (корупціогенних факторів), та розроблення рекомендацій щодо їх усунення. Крім затвердження Порядку, у 2020 році також було затверджено Методологію проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції [9] (далі — НАЗК).

18 травня 2023 року наказом НАЗК № 109/23 затверджено Методологію проведення антикорупційної експертизи, на підставі чого втратив чинність наказ НАЗК від 20 жовтня 2020 року № 470/0 [10].

В контексті аналізу сутності проведення антикорупційної експертизи, особливої актуальності окреслена тема набуває в умовах російсько-української війни, зокрема щодо прийняття нормативно-правових актів у сфері оборони. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів у сфері оборони забезпечує прозорість, відповідальність та добросовісність в оборонному секторі.

В Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки передбачено, що оборонний сектор є однією із пріоритетних сфер запобігання корупції, а тема оборонних закупівель є однією з п'яти проблем у цій сфері [11]. НАЗК у частині розбудови добросовісності у сфері безпеки та оборони зосереджується на двох флагманських проєктах Комплексного пакета допомоги НАТО для України: Дорожній карті взаємосумісності України з НАТО та Стратегічному огляді системи оборонних закупівель України для наближення до стандартів країн-членів Альянсу [12].

НАЗК сприяє впровадженню міжнародних стандартів НАТО в секторі безпеки і оборони, зокрема, завдяки проведенню антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів. Особливої уваги заслуговують результати аналізу окремих висновків антикорупційної експертизи, проведеної НАЗК у 2025 році, що стосуються сфери оборони.

06.03.2025. Висновок антикорупційної експертизи проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання масштабування виробництва озброєння та військової техніки» (Розробник проєкту постанови: Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України). Даним проєктом пропо-

нувалось затвердити Порядок передачі конструкторської документації для організації масштабування виробництва озброєння та військової техніки та внесення зміни до Положення про Міжвідомчу комісію з питань оборонно-промислового комплексу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 54. Під час проведення антикорупційної експертизи НАЗК було виявлено корупціогенні фактори, які: зумовлюють ризик наділення Міжвідомчої комісії з питань оборонно-промислового комплексу дискреційними повноваженнями при ухваленні рішення щодо схвалення або відхилення пропозицій про передачу суб'єктам господарювання конструкторської документації; можуть зумовити ризик зловживань державними замовниками під час проведення перевірки відповідності суб'єкта господарювання встановленим вимогам та здійснення оцінювання готовності підприємства до серійного виробництва зразка товару.

Рекомендацією НАЗК визначалось: доопрацювати п. 6, п. 7 та п. 10 проєкту Порядку [13].

14.04.2025. Висновок антикорупційної експертизи проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період» (Розробник проєкту постанови: Міністерство оборони України). За результатами проведення антикорупційної експертизи НАЗК ідентифікувало корупціогенний фактор, який може зумовити ризик корупційних зловживань під час перевірки представниками районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки законних підстав продовження відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

У Рекомендації НАЗК було вказано: доопрацювати проєкт постанови з урахуванням зазначених зауважень, виклавши абз. 11 п. 60 проєкту постанови в такій редакції: «Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, надана (оформлена) відповідно до пунктів 57–58¹ цього Порядку, у разі продовження строку проведення мобілізації безумовно продовжується районним (міським) територіальним центром комплектування та соціальної підтримки у разі наявності у військовозобов'язаного законних підстав на відстрочку (відповідно до раніше отриманих від військовозобов'язаного документів при наданні (оформленні) відстрочки) на строк, встановлений Указом Президента України про продовження строку проведення мобілізації, але не більш як до настання обставин, за яких особа втрачає законні підстави на відстрочку, шляхом зміни кінцевого строку відстрочки в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних та резервістів» [14].

Крім того, Рекомендації НАЗК стосувались і направлень на військово-лікарську комісію для проход-

ження медичного огляду в електронній формі за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

07.05.2025. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до пункту 14 Порядку здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин» (Розробник проекту постанови: Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України) [15]. У проекті постанови Кабінету Міністрів України НАЗК було виявлено корупціогенні положення, зокрема не врегульовано порядок зміни істотних умов державного контракту на виготовлення і поставку безпілотних систем та / або засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня (їх складових частин). Крім того, не було чітко визначено роль державного замовника у цьому процесі та його повноваження, що могло призвести до неефективного використання бюджетних коштів. У своєму висновку антикорупційної експертизи НАЗК вказало на ці обставини та наголосило на необхідності впровадження рекомендацій НАТО, наданих у рамках Стратегічного огляду системи оборонних закупівель України. Окремі рекомендації були затверджені на Вашингтонському саміті НАТО в липні 2024 року та є пріоритетними в рамках Комплексного пакету допомоги НАТО [16].

16.07.2025. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо окремих питань ведення військового обліку та призову громадян під час мобілізації» (Розробник проекту постанови: Міністерство оборони України). У проекті постанови Кабінету Міністрів України пропонується, зокрема, внести зміни до Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1487. Відповідно до результатів проведення НАЗК антикорупційної експертизи було виявлено корупціогенні фактори, які зумовлюють ризик зловживань під час розгляду запиту на отримання Витягу про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, від призовника, військовозобов'язаного, резервіста та під час надання інформації з інформаційно-аналітичної системи «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості» за запитами призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

За Рекомендацією НАЗК було визначено доопрацювати проект Порядку з урахуванням зазначених у висновку зауважень [17].

28.07.2025. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку отримання сертифіката на купівлю транспортного засобу військовослужбовцями у разі укладення контракту» (Розробник проекту постанови: Міністерство фінансів України). Відповідно до результатів антикорупційної експертизи проведеної НАЗК щодо проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку отримання сертифіката на купівлю транспортного засобу військовослужбовцями у разі укладення контракту» було ідентифіковано корупціогенні фактори, а саме:

- нечітке, з порушенням принципу юридичної визначеності, вживання терміну «транспортний засіб», що може призвести до різної правозастосовчої практики та створює передумови для вчинення корупційних правопорушень посадовими особами уповноваженого органу при визначенні можливості здійснити перерахування компенсації щодо певних видів транспортних засобів;
- нечітка, з порушенням принципу юридичної визначеності, регламентація процедури обліку рапортів на видачу сертифіката на купівлю транспортного засобу та їх розгляду;
- невідповідність положень проекту нормативно-правового акта положенням нормативно-правового акта, що має вищу юридичну силу, що звужує можливість військовослужбовців на реалізацію їх права на компенсацію купівлі транспортних засобів і може призвести до реалізації корупційної схеми з непрозорого розподілу такої компенсації серед наперед визначеного кола осіб.

У Рекомендації НАЗК вказано, що у п. 12 проекту Порядку необхідно внести зміни щодо: виключення строку подання рапорту військовослужбовця про погашення сертифіката; встановлення строку розгляду уповноваженим органом рапорту військовослужбовця про відкриття спеціального рахунка; доповнення нормою, що передбачить можливість перерахування компенсації на купівлю транспортних засобів після розгляду уповноваженим органом рапорту військовослужбовця про відкриття спеціального рахунка в межах бюджетних призначень відповідного уповноваженого органу [18].

Висновки. Антикорупційна експертиза — це дієвий інструмент підвищення ефективності нормативно-правових актів в оборонній сфері, застосування якого дозволяє вчасно виявляти та оперативно усувати норми, які можуть сприяти проявам корупції. Слід зазначити, що в Україні сформовано відповідну нормативно-правову базу, яка регламентує порядок проведення антикорупційної експертизи, забезпечуючи її ефективне впровадження в оборонній сфері. Разом із тим, в умовах триваючої агресії Російської Федерації важливим є вдосконалення нормативно-правової бази щодо проведення

антикорупційної експертизи безпосередньо в сфері оборони, оскільки в сучасних умовах значно зростають ризики корупційних зловживань через суттєве збільшення обсягів фінансування та існуючу швидкість процедур прийняття рішень. Крім цього, слід здійснювати адаптацію законодавства до міжнародних стандартів та позитивних практик, що

дозволить забезпечити гармонізацію національного антикорупційного механізму до міжнародних стандартів. Антикорупційна експертиза є складовою правотворчого процесу, що спрямований на мінімізацію корупційних ризиків при вирішенні стратегічно важливих оборонних питань, що є необхідним в умовах російсько-української війни.

Література

1. Мельник М. І. Корупція — корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ : Юрид. думка, 2004. 400 с.
2. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 28.07.2025).
3. Правовий моніторинг як складова правотворчої та правозастосовчої діяльності : монографія / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. Київ : Алерта, 2023. 268 с.
4. Деякі питання реалізації державної антикорупційної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2008 № 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2008-п#Text> (дата звернення: 28.07.2025) — втратила чинність.
5. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 11.06.2009 № 1506-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text> (дата звернення: 28.07.2025) — втратив чинність.
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.07.2025).
7. Деякі питання проведення антикорупційної експертизи : Наказ Міністерства юстиції України від 18.03.2015 № 383/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text> (дата звернення: 28.07.2025).
8. Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.07.2020 № 325/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text> (дата звернення: 28.07.2025).
9. Методологія проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 20.10.2020 № 470/20. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/MetodologD196D18F.pdf> (дата звернення: 28.07.2025).
10. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 18.05.2023 № 109/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0109884-23#Text> (дата звернення: 28.07.2025).
11. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 29.07.2025).
12. НАЗК розпочало аналіз корупційних ризиків під час закупівель систем БПЛА та засобів РЕБ для Збройних Сил України. *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-rozпочalo-analiz-koruptsiynyh-ryzykiv-pid-chas-zakupivel-system-bpla-ta-zasobiv-reb-dlya-zbroynyh-syl-ukrainy/> (дата звернення: 28.07.2025).
13. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання масштабування виробництва озброєння та військової техніки». *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoruptsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-deyaki-pytannya-masshtabuvannya-vyrobnystva-ozbroennya-ta-viyskovoi-tehnyky/> (дата звернення: 29.07.2025).
14. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період». *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoruptsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-provedennya-pryzovu-gromadyan-na-viyskovu-sluzhbu-pid-chas-mobilizatsii-na-osoblyvy-period/> (дата звернення: 29.07.2025).
15. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до пункту 14 Порядку здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин». *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoruptsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennya-zmin-do-punktu-14-poryadku-zdiysnennya-zakupivli-bezpilotnyh-system-zasobiv-radioelektronnoi-borotby-taktychnogo-rivnya-vitchyznyanogo-vyrobnystva-ta-ih-sklad/> (дата звернення: 29.07.2025).

16. Антикорупційна експертиза у сфері оборони: рекомендації НАЗК. *Радник у сфері публічних закупівель*. URL: <https://radnuk.com.ua/novyny/antykoriupsiyna-ekspertyza-u-sferi-oborony-rekomendatsii-nazk/> (дата звернення: 28.07.2025).

17. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо окремих питань ведення військового обліку та призову громадян під час мобілізації». *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoriupsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennya-do-deyakh-postanov-kabinetu-ministriv-ukrainy-zmin-schodo-okremykh-pytan-vedennya-viyskovogo-obliku-ta-pryzovu-gromadyan-pid-chas-mobilizatsii/> (дата звернення: 29.07.2025).

18. Висновок антикорупційної експертизи проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку отримання сертифіката на купівлю транспортного засобу військовослужбовцями у разі укладення контракту». *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoriupsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-zatverdzhennya-poryadku-otrymannya-sertyfikata-na-kupivlyu-transportnogo-zasobu-viyskovosluzhbovtamy-u-razi-ukladennya-kontraktu/> (дата звернення: 29.07.2025).

References

1. Melnyk M. I. Koruptsiia — koroziia vlady (sotsialna sutnist, tendentsii ta naslidky, zakhody protydyi): monohrafiia. Kyiv: Yuryd. dumka, 2004. 400 s.
2. Pro pravotvorchu diialnist: Zakon Ukrainy vid 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (access date: 28.07.2025).
3. Deiaki pytannia realizatsii derzhavnoi antykoriupsiynoi polityky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04.06.2008 № 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2008-p#Text> (access date: 28.07.2025) — vtratyla chynnist.
4. Pravovyi monitorynh yak skladova pravotvorchoi ta pravozastosovchoi diialnosti: monohrafiia / za zah. red. O. O. Kota, A. B. Hryniaka, N. V. Milovskoi. Kyiv: Alerta, 2023. 268 s.
5. Pro zasady zapobihannia ta protydyi koruptsii: Zakon Ukrainy vid 11.06.2009 № 1506-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text> (access date: 28.07.2025) — vtratyv chynnist.
6. Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (access date: 28.07.2025).
7. Deiaki pytannia provedennia antykoriupsiynoi ekspertyzy: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 18.03.2015 № 383/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text> (access date: 28.07.2025).
8. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia antykoriupsiynoi ekspertyzy Natsionalnym ahentstvom z pytan zapobihannia koruptsii: Nakaz Natsionalnoho ahentstva z pytan zapobihannia koruptsii vid 29.07.2020 № 325/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text> (access date: 28.07.2025).
9. Metodolohiia provedennia antykoriupsiynoi ekspertyzy Natsionalnym ahentstvom z pytan zapobihannia koruptsii: Nakaz Natsionalnoho ahentstva z pytan zapobihannia koruptsii vid 20.10.2020 № 470/20. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/MetodologD196D18F.pdf> (access date: 28.07.2025).
10. Pro zatverdzhennia Metodolohii provedennia antykoriupsiynoi ekspertyzy Natsionalnym ahentstvom z pytan zapobihannia koruptsii: Nakaz Natsionalnoho ahentstva z pytan zapobihannia koruptsii vid 18.05.2023 № 109/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0109884-23#Text> (access date: 28.07.2025).
11. Pro zasady derzhavnoi antykoriupsiynoi polityky na 2021–2025 roky: Zakon Ukrainy vid 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (access date: 29.07.2025).
12. NAZK rozpochalo analiz koruptsiinykh ryzykiv pid chas zakupivel system BpLA ta zasobiv REB dlia Zbroinykh Syl Ukrainy. *NAZK | Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-rozpochalo-analiz-koruptsiinykh-ryzykiv-pid-chas-zakupivel-system-bpla-ta-zasobiv-reb-dlya-zbroinykh-syl-ukrainy/> (access date: 28.07.2025).
13. Vysnovok antykoriupsiynoi ekspertyzy proiektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy “Deiaki pytannia masshtabuvannia vyrobnytstva ozbroiennia ta viiskovoi tekhniki”. *NAZK | Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoriupsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-deyaki-pytannia-masshtabuvannya-vyrobnytstva-ozbroennya-ta-viyskovoi-tehniki/> (access date: 29.07.2025).
14. Vysnovok antykoriupsiynoi ekspertyzy proiektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Poriadku provedennia pryzovu hromadian na viiskovu sluzhbu pid chas mobilizatsii, na osoblyvyi period”. *NAZK | Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoriupsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennya-zmin-do-poryadku-provedennya-pryzovu-gromadyan-na-viyskovu-sluzhbu-pid-chas-mobilizatsii-na-osoblyvyi-period/> (access date: 29.07.2025).
15. Vysnovok antykoriupsiynoi ekspertyzy proiektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro vnesennia zmin do punktu 14 Poriadku zdiisnennia zakupivli bezpilotnykh system, zasobiv radioelektronnoi borotby taktychnoho rivnia vitchyznianoho vyrobnytstva ta yikh skladovykh chastyn”. *NAZK | Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antykoriupsiynoi-ekspertyzy-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennia-zmin-do-punktu-14-poriadku-zdiisnennia-zakupivli-bezpilotnykh-system-zasobiv-radioelektronnoi-borotby-taktychnoho-rivnia-vitchyznianoho-vyrobnytstva-ta-yikh-skladovykh-chastyn/>

ukrainy-pro-vnesennya-zmin-do-punktu-14-poryadku-zdiysnennya-zakupivli-bezpilotnyh-system-zasobiv-radioelektronnoi-borotby-taktychnogo-rivnya-vitchyznyanogo-vyrobnystva-ta-ih-sklad/ (access date: 29.07.2025).

16. Antykoruptsiina ekspertyza u sferi oborony: rekomendatsii NAZK. *Radnyk u sferi publichnykh zakupivel*. URL: <https://radnuk.com.ua/novyny/antikoruptsiina-ekspertyza-u-sferi-oborony-rekomendatsii-nazk/> (access date: 28.07.2025).

17. Vysnovok antykoruptsiinoi ekspertyzy proiektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro vnesennia do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy zmin shchodo okremykh pytan vedennia viiskovoho obliku ta pryzovu hromadian pid chas mobilizatsii”. *NAZK | Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antikoruptsiinoi-ekspertyzy-proiektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-vnesennya-do-deyakykh-postanov-kabinetu-ministriv-ukrainy-zmin-schodo-okremykh-pytan-vedennya-viyskovogo-obliku-ta-pryzovu-gromadyan-pid-chas-mobilizatsii/> (access date: 29.07.2025).

18. Vysnovok antykoruptsiinoi ekspertyzy proiektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro zatverdzhennia Poriadku otrymannia sertyfikata na kupivliu transportnoho zasobu viiskovosluzhbovtsiamy u razi ukladennia kontraktu”. *NAZK | Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antikoruptsiinoi-ekspertyzy-proiektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-zatverdzhennya-poryadku-otrymannya-sertyfikata-na-kupivlyu-transportnoho-zasobu-viyskovosluzhbovtsyamy-u-razi-ukladennya-kontraktu/> (access date: 29.07.2025).